

XIII edició | 2023

Ciutats

Defensores

dels Drets

Humans

Primavera: 19 - 28 abril

Tardor: 2 - 11 octubre

@ciutatsdh
#ciutatsDH
ciutatsdretshumans.cat

ÍNDEX

El projecte.....	3
Els defensors i defensores de la gira de primavera.....	4

Thiat	4
-------------	---

Wendy Quintero	7
----------------------	---

Laila Ajjawi	11
--------------------	----

Melibea Obono	16
---------------------	----

Justino Piaguafe	20
------------------------	----

Nadia Ghulam	24
--------------------	----

Municipis, entitats i institucions participants XIII edició.....	28
Declaració institucional 2023.....	29
Campanya de suport a defensors i defensores empresonats.....	31

EL PROJECTE

Ciutats Defensores dels Drets humans és un projecte coordinat pel Fons Català de Cooperació al Desenvolupament i gestionat per la Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat amb la participació de 28 ajuntaments i 9 entitats i institucions catalanes implicades en la defensa i promoció dels drets humans a escala local i global.

Des del 2013 treballem conjuntament per visibilitzar i acompanyar la tasca de les persones defensores dels drets humans i denunciar la persecució que pateixen enfortint les xarxes de suport i protecció i millorant el coneixement, la promoció i la defensa dels drets humans entre la ciutadania catalana.

El fil conductor del projecte és l'estada a Catalunya d'un grup de defensors i defensores dels drets humans d'arreu del món. En el marc de la visita, participen en diversos actes (conferències, reunions institucionals, activitats en centres educatius, trobades amb mitjans de comunicació, etc.), on poden exposar les seves reivindicacions i compartir la tasca que desenvolupen en els seus territoris. Això ofereix suport i visibilitat internacionals als i les activistes. Aquest any se celebrarà la XIII edició, que consta de dues gires. La gira de primavera se celebrarà entre els dies 19 i 28 d'abril; i la gira de tardor se celebrarà entre el 1 i l'11 d'octubre.

Thiat (Y'en a marre)

“Cada persona d'un país és part de la seva solució”

Thiat, del grup de hip-hop Keur-gui i membre del moviment senegalès Y'en a marre, explica que, quan ell era petit, la seva mare, en arribar a casa, sempre els portava a ell i els seus germans una xocolatina o alguna cosa dolça. Un dia, però la seva mare va anar directa a la seva habitació. Se la va trobar estirada sobre el llit, mirant un mapa que tenien de l'Àfrica: Thomas Sankara havia estat assassinat per Blaise Compaoré a Burkina Faso (1987). Thiat assegura que aquell dia la seva mare li va explicar qui era Sankara. “L'endemà vaig anar a l'escola i vaig explicar la història. Em vaig adonar que els meus companys estaven interessats en el que deia”. I així, reflexiona, és com es va endinsar en l'activisme. “Cada dia quan tornava a casa, li demanava a la mare que m'expliqués coses. Vaig saber què era l'apartheid, qui era Mandela, Lumumba, què era el racisme, la discriminació,

etcètera”. Va ser llavors quan va començar a escriure poesia. El 1996 va començar a compondre les seves primeres cançons de hip-hop. I així fins al dia d'avui. La significació activista d'en Thiat, però, no és un camí de roses. Quan Thiat tenia 16 anys va ser arrestat per primera vegada, a causa de la lletra d'un rap que posava en el centre de la crítica l'alcalde de Kaolack, on ell vivia. “La cançó parlava sobre la corrupció de l'alcalde. Vaig estar tres dies en custòdia i després vaig haver d'anar a signar als jutjats cada mes. Va ser tot un escàndol al Senegal”, diu. Un temps després crearia, juntament amb Kilifeu i DJ Gath el grup Keur-gui, que en wòlof vol dir: “la casa”. L'any 2000, el primer disc de Keur-gui va ser censurat. Fou la primera vegada que un àlbum de hip-hop era censurat a la regió.

El naixement de Y'en a marre

Thiat és una de les persones que va fundar Y'en a marre. Tot va ocórrer de manera casual i sense pensar-ho massa. “Era 16 de gener i jo estava a casa d'uns amics omplint uns formularis per internet que havia d'entregar aquell mateix dia. De sobte, van tallar l'electricitat. No era el primer cop que passava i ens vam empenyar”. Van començar a pensar que calia canalitzar el malestar i portar la protesta al carrer, implicar-se en la lluita pels drets bàsics. “Ens vam adonar que era hora de passar a l'acció, de fer alguna cosa més. Però no volíem crear ni un partit polític ni una organització. Necessitàvem un eslògan que mobilitzés la gent i això és el que vam fer. Y'en a marre vol dir, ‘ja estem farts, o ja en tenim prou’. ‘Som la joventut d'aquest país i som els responsables que les coses canviïn’, vam pensar. Era hora de prendre responsabilitats i començar a implicar-nos en els afers socials del nostre país. I sobretot, vam enfocar-nos en canviar la narrativa: els carrers no estan bruts, som nosaltres els que els embrutem. Per canviar el nostre país, primer hem de canviar el nostre comportament”, explica en Thiat. I aquest és, precisament, un dels pilars de Y'en a marre: si es volen un altre tipus de polítics, s'han de canviar determinats comportaments. “La filosofia de Y'en a marre apunta cap a la classe política, però també cap a nosaltres mateixos. El canvi comença en nosaltres i en el nostre entorn. Tothom és Y'en a marre”.

El moviment va muntar una estructura i aviat va començar a llançar campanyes. La primera tenia un objectiu clar: que la població es registrés per anar a votar. “La idea era fer caure Abdoulaye Wade i volíem que la gent jove es mobilitzés. Vam aconseguir mobilitzar el vot d'un milió de persones”. Durant la campanya vam estar al carrer i vam actuar en diferents direccions: fent xerrades informatives, repartint pamflets, organitzant concerts, etc.” Y'en a marre va aconseguir captar el malestar de la societat senegalesa i va actuar com a catalitzador perquè la gent sortís a protestar.

Es va fer utilitzant el llenguatge artístic com a mitjà de contestació, amb cançons cantades en wòlof, la llengua local per arribar al màxim de gent possible. L'antiga colònia francesa, considerada un país democràtic i model a l'Àfrica Occidental, es va aixecar per a demanar un canvi social que posés la ciutadania en el centre i més democràcia. El juny del 2011 alguns membres de Y'en a marre van ser arrestats. Això va suposar un punt d'inflexió en el moviment, que va agafar més força. El resultat va ser l'esperat: Abdoulaye Wade va perdre les eleccions contra Macky Sall, actual president del país.

Y'en a marre, el NTS i la qüestió migratòria

Y'en a marre no és només un moviment, sinó una manera de viure. Des del moviment es promou el concepte NTS: *New Type of Senegalese*. El nou tipus de senegalès. La idea que hi ha darrere és que no es pot demanar que les administracions i el poder polític canviïn si no hi ha un canvi de la societat. El NTS fa referència a una ciutadania que pren partit i que és responsable: una ciutadania que reivindica els seus drets, però que també compleix amb els seus drets cívics.

En la idea del NTS també s'ha d'incloure la percepció que hi ha sobre el fenomen migratori. La lletra de la cançó *Wake Up* ho deixa clar: "Actuar en comptes d'esperar, creu en tu mateix, lluita. La nostra vida, el nostre camí, el que creiem, el camí que vam dibuixar, per això lluitem. Volem sortir d'això, no volem emigrar, més aviat quedar-nos i treballar. Volem quedar-nos i evitar problemes amb la policia. Volem guanyar diners amb dignitat". El moviment Y'en a marre assenyala directament la complicitat entre les presidències africanes i les europees i demana els joves que lluitin per intentar quedar-se en el seu país i fer-lo més resilient. "Perquè la gent es quedi hem de millorar les nostres escoles, el nostre sistema laboral i sanitari. Hem d'intentar retenir la joventut africana", reclama en Thiat, qui defensa, a banda, el dret a la lliure circulació de les persones.

Protestes recents

El març del 2021, el Senegal va viure una onada de protestes. Els enfrontaments entre els manifestants i les forces policials van acabar amb catorze persones mortes en els cinc dies que van durar les manifestacions. Els disturbis es van produir a causa de la detenció d'Ousmane Sonko, un polític de l'oposició acusat d'alteració de l'ordre públic. La ciutadania es va aixecar en contra de l'abús de poder de l'actual mandatari Macky Sall. El juny d'aquell mateix any, els disturbis es van tornar a reactivar a causa de l'exclusió d'una llista electoral i la repressió policial va ser tan violenta com la del març.

Entrevista

Com es va estendre Y'en a marre a altres països africans?

D'ençà que s'inicià el moviment, hem estat fent tallers, xerrades, formacions, etcètera a altres països africans com Burkina Faso, Mauritània, Congo, Gàmbia o Madagascar. A Mali vam inspirar 'Les Sofas de la République', i a Gàmbia el '#GàmbiaHasDecided'. Ara mateix treballem des de la plataforma Afriki, i ho fem en xarxa. Quan passa quelcom, debatem i ho intentem resoldre de manera conjunta.

Les accions que duen a terme a Y'en a marre van ser improvisades o planificades?

Algunes de les accions que fèiem eren planificades i d'altres no. Per exemple, el llançament de la cançó *Faux pas force* sí que ho va ser. Keur-gui [el grup de hip-hop del qual forma part en Thiat] era part del moviment, però hi havia altres rapers.

Vau pensar d'entrar en política? O us ho van oferir?

Aquest va ser un dels debats principals del moviment, però des de l'inici, vam establir una norma important: si estàs a Y'en a marre, no pots formar part d'un partit polític. Era i és un dels nostres deu manaments. No obstant això, les persones que han volgut marxar de Y'en a marre per formar part de l'àmbit de la política institucional, ho han pogut fer sense problemes. En el meu cas, mai vaig considerar entrar en política perquè és una lluita i un discurs completament diferent i penso que els activistes ens hem de mantenir fora de la política. Y'en a marre és un moviment i, com els moviments socials, es troba a cavall entre la societat civil i la classe política. Precisament, si fem el que volem és perquè som fora de la política.

Cantes en francès i en wòlof. Quines connotacions té cada llengua?

Cantar en wòlof va ser la meua primera revolució, el meu primer activisme. El wòlof no és un dialecte, com hi ha gent que diu. És una llengua, una cultura, una manera d'entendre la vida. A través d'aquesta llengua li parlo al meu país. Si no m'entén el meu poble, per a qui estic cantant? Tenim exemples com Bambara, Selif Keita o els discursos del Che Guevara, Malcom X o Martin Luther King. Tots aquests utilitzaven la seva llengua. Jo ho tinc molt clar: jo parlo la meua llengua; si vols saber què dic, fes la teua investigació, busca a Internet i tradueix-ho. També canto en francès, però amb el wòlof sento que estic posant el meu país i la meua gent al mapa.

En alguna ocasió has assegurat que l'art sempre hauria d'estar connectat a l'activisme. Dius que, abans de ser artista, ets un ciutadà, per tant, tens una responsabilitat. També parles de 'concerts pedagògics'.

Jo considero que fer música és tenir una responsabilitat. La gent t'escolta i els has d'explicar alguna cosa que els serveixi per a la vida. Entenc que la gent vulgui ballar, riure, cantar, etcètera. Però al final del dia, tornes a casa i què? Jo faig un art que fa pensar i que vol resultar útil. Està bé que ens guanyem la vida amb això, però el més important és deixar anar el teu missatge al món. Perquè això és el que pot fer que canviï la història del país. I nosaltres ho hem fet: hem canviat el rumb del Senegal. Em considero un agent del canvi social.

Els mitjans occidentals tenen una manera particular de retratar i de donar informació sobre el continent africà. Gairebé sempre es parla de pobresa, violència, desigualtat... Són poques les ocasions en les quals es mostra la feina que s'hi fa en l'àmbit dels moviments socials, o l'art, entre d'altres.

S'ensenya la pobresa i la caritat. De la mateixa manera que necessitem energia alternativa, necessitem mitjans de comunicació alternatius que mostrin una altra Àfrica. Som supervivents i el món n'hauria d'aprendre, de l'Àfrica. Pel que fa a la crisi ocasionada per la Covid-19, l'Àfrica és el continent que menys morts ha tingut. L'orgull d'Occident no els permet reconèixer que hem fet les coses millor que ells. Diuen que és perquè som una població més jove; és mentida: la nostra vida social és diferent, i per això ho hem manegat millor. Els africans aprenem de la resta del món, però ningú aprèn de nosaltres. Parlem les altres llengües del món, però ningú parla les nostres. El mateix amb les danses, la cultura, el menjar, etcètera.

Quins projectes estàs duent a terme, ara mateix? *

Soc als Estats Units, treballant en l'àmbit universitari. Faig seminaris sobre democràcia, o sobre el meu concepte de democràcia. Per a mi, una minoria pot ser més democràtica que una majoria, perquè podem estar parlant d'una majoria corrupta, comprada a través del vot. En aquestes xerrades que faig, comparteixo la meua experiència com a activista [activista a través de l'art] i explico com els africans i les africanes estem canviant els règims corruptes de molts països. Estem demostrant que podem canviar-ho tot sense la intervenció d'altres països i sense les intervencions militars. I sense Occident, per descomptat. Només cal veure què passa quan Occident s'implica en altres països: l'Iraq o Líbia, per exemple. La majoria dels presidents africans són titelles d'Occident.

França?

França ha exercit, i exerceix l'ocupació, la dominació i la colonització; i hem de demanar que deixi d'ocupar-nos, de controlar les nostres telecomunicacions, la nostra moneda i el nostre sistema econòmic.

Què els diries a la joventut senegalesa d'ara?

Que ells són el futur i que és el moment d'assumir certes responsabilitats, que no esperin. Jo soc autodidacta i em va costar molts anys entendre el món i aprendre llengües, perquè no vaig estudiar massa. El jovent ha de tenir ganes d'aprendre i sentir-se orgullós de qui són i de qui volen ser. Cada persona d'un país és part de la seva solució. Llegeix, aprèn, actua.

* En el moment de l'entrevista, Thiat es troba a Nova York impartint una sèrie de conferències en diferents universitats.

Wendy Quintero

“Necessitem abordar la memòria històrica i iniciar un procés de justícia, no de venjança, que inclogui també l’ocorregut des de 2018.”

Wendy Mercedes Quintero, nascuda a Lleó (Nicaragua) el 1977, és periodista i activista del *Col·lectiu de Drets Humans Nicaragua* Mai Més, fundat des de l’exili per advocats i defensors que van pertànyer al *Centre Nicaragüenc de Drets Humans (CENIDH)*, organització que, des de 1990, promou i protegeix els drets humans a Nicaragua.

Arran de l’esclat social que va deixar 355 morts el 2018, el Govern va incrementar la repressió contra els actors socials i va il·legalitzar l’activitat, fins a febrer de 2023, de 3.245 organitzacions, inclòs el CENIDH, i la majoria d’activistes van haver d’exiliar-se, entre elles Wendy Quintero.

“Tractem de documentar els fets ocorreguts a Nicaragua, perquè serveixi a la memòria històrica i perquè les noves generacions sàpiguin el que va passar aquí”, explica Quintero. “Reclamem justícia transicional, encara que passin dècades; perquè l’ocorregut no torni a repetir-se; les famílies no es cansaran de demanar justícia”, afegeix aquesta comunicadora amb 27 anys d’experiència, també vicepresidenta de la xarxa de dones de l’*Associació Mundial de Ràdios Comunitàries d’Amèrica Llatina i el Carib*.

Wendy Quintero és de Lleó, on va néixer el poeta Rubén Darío i on es va fundar la primera universitat de Nicaragua. A 20 minuts del Pacífic, és una regió conservadora, catòlica, però també socialista i sandinista. Una terra de contrastos, diu, en la qual “conviu el modern i el tradicional”. “Vaig néixer en una família senzilla i molt catòlica. Em va marcar el col·legi catòlic en el qual vaig estudiar, l’Asunción de Lleó, en el qual incidien moltíssim en la justícia social, a batallar pels nostres drets”, recorda, sobre una època marcada per aquests sacerdots d’esquerra, els de la teologia de l’alliberament, que es van oposar a dictadors i es van guanyar el respecte del poble.

En l’àmbit personal, relata una infància marcada pel conflicte que, de 1980 a 1990, va seguir a la caiguda de la dictadura dels Somoza. “Va ser una època molt difícil. Fèiem fila per a rebre aliments cada 15 dies, com passa a Cuba”, exemplifica. De la seva família, no oblida al seu oncle, al qual amagaven perquè no se l’emportessin al Servei Militar Patriòtic, que era obligatori, ni a la seva àvia, donya Mercedes, que intercanviava sabó, oli i ous per altres aliments indispensables.

“Soc dels vuitanta. Recentment acabàvem l’enfrontament per a enderrocar a la dinastia somocista i vam entrar en la guerra nicaragüenca, entre els sandinistes i la Contra [com es coneix al moviment contrarevolucionari, finançat per EE. UU, que aglutinava a somocistas i conservadors anticomunistes]. Com tota la meua generació, vaig créixer en aquest ambient”, explica.

El 2018, per denunciar els crims de la segona etapa de Daniel Ortega, Quintero va haver d’exiliar-se a Costa Rica. Va estar tres anys separada de la seva filla, també obligada a deixar la seva vida, les amistats i la universitat, i ara, unides, afronten molts dels traumes que acompanyen a les persones que fugen de la repressió. “Aquest tipus de patiment no es veu, però és una angoixa que et marca”, reconeix. No obstant això, encara té forces per a lluitar: “Hi ha prop de 200.000 nicaragüencs només a Costa Rica, molts més en altres països com Espanya i els Estats Units, i continuarem exigint justícia per a les persones assassinades i els presos polítics a Nicaragua”.

Nicaragua, un segle sense reconciliació social

Amb més de sis milions d’habitants, Nicaragua és un país centreamericà fronterer amb Costa Rica, al sud, i Hondures, al nord. És el segon país més pobre d’una regió extremadament pobre, només superat per Haití. País de volcans, de costa i naturalesa exuberant, Nicaragua no ha tingut un respir de pau en l’últim segle: a la llarga dictadura de la dinastia Somoza, la guerra dels anys vuitanta i el devastador huracà Mitch de l’any 1998, li va seguir, en el segle XXI, la crisi econòmica global i l’autocràcia repressiva encapçalada per Daniel Ortega.

Com el seu germà Humberto, Daniel Ortega va ser una figura del marxista Front Sandinista d’Alliberament Nacional (FSLN), l’organització armada que va acabar amb els Somoza el 1979. Ortega va ser el triat per a liderar

la Junta transicional. Això li va donar presència pública i, el 1984, en les primeres eleccions democràtiques, va ser elegit president, en un mandat condicionat per la guerra civil i el col·lapse de l'URSS.

Erosionat per la corrupció, Daniel Ortega va perdre els següents comicis davant Violeta Chamorro, vídua del director del diari La Prensa Pedro Joaquín Chamorro, assassinat el 1978. Va ser amb ella amb qui es va finalitzar el conflicte amb la Contra. Després d'un període de reconciliació, els següents governs liberals es van caracteritzar per la corrupció. Destaca, durant aquest període, Arnoldo Alemán. El 2006, la societat va confiar de nou en Daniel Ortega.

En la seva segona etapa, allunyat del sandinisme originari, reconvertit en creient catòlic, Ortega va consolidar el seu poder, va canviar lleis per a eternitzar-se en el càrrec i va centralitzar la presa de decisions en el seu nucli pròxim, inclosa la seva dona, Rosario Murillo.

Després d'anys d'abús de poder i denúncies constants de frau electoral, el descontent social va esclatar a l'abril 2018, per una reforma a la Seguretat Social. En els tres mesos d'enfrontaments, la societat va reptar al Govern, que mai abans havia afrontat semblants protestes. Aquest va respondre amb virulència: es van comptabilitzar centenars de detencions i 355 morts. Es va establir una taula de diàleg que va posar fi a la violència; no obstant això, una vegada concloses les negociacions, Ortega va iniciar una nova fase repressiva: va il·legalitzar mitjans de comunicació crítics i organitzacions socials i va perseguir i empresonar als qui van participar en les protestes.

A les eleccions generals de 2021, l'FSLN d'Ortega va obtenir el 75% del suport, el millor resultat de la seva història. "El president Ortega va ser escollit per un quart mandat consecutiu al novembre [de 2021], enmig d'una escalada repressiva contra crítics i l'oposició política. Molts governs de la regió i d'Europa van manifestar que les eleccions no complien amb les garanties mínimes per a ser considerades lliures i justes", va destacar, en el seu informe de 2021, Human Rights Watch.

Davant aquest context, molts nicaragüencs intenten escapar, i per això són la segona comunitat que més peticions d'asil va registrar el 2021: més de 100.000, només superada per l'afganesa. "A finals de l'any passat, l'Associació de Periodistes i Comunicadors Independents de Nicaragua va comptabilitzar més de 180 periodistes exiliats. A més, el Govern ha tancat els mitjans de comunicació i, per temor, una bona part de professionals ha deixat d'exercir el periodisme. No existeix un lloc en el qual la societat pugui denunciar, perquè tampoc existeixen organitzacions de drets humans", denuncia Wendy Quintero, perplexa davant l'últim moviment d'Ortega: despullar de la nacionalitat a 316 persones.

Entrevista

Quan els sandinistes van arribar al poder, la gent creia en Ortega?

Els sandinistes van ser la punta de la llança, i persones com Dora María Téllez [excomandant del FSLN i, des de 1995, enemistada amb Ortega] es van organitzar per a enderrocar a Somoza, però la revolució no hagués triomfat sense el suport del poble, que estava unit. Què va passar en els anys 80? Els sandinistes van començar a cometre errors, abusos de poder, van "cubanitzar" Nicaragua, i després, hi havia una guerra entre germans nicaragüencs, amb famílies dividides entre el sandinisme i la Contra. I això s'està repetint de nou: hi ha famílies amb Ortega i famílies opositores.

Mai va haver-hi una reconciliació?

No. Als anys noranta, la senyora Violeta [Chamorro] va iniciar un procés de pau i va concedir amnisties. Al meu entendre, va ser un error, perquè no es van sanar de veritat les ferides. Li parlaré de la comunitat de Camoapa, on vaig viure. Allà eren antisandinistes. Als anys vuitanta, l'Exèrcit va arrasar aquesta zona, però també ho va fer la Contra. Tots dos bàndols van cometre massacres. El pobre pagès, al mig, va acabar sent el perjudicat. Van matar a aquesta gent i mai va haver-hi un procés real de sanació. Així va passar també en altres zones del país. Necessitem abordar la memòria històrica i iniciar un procés de justícia, no de venjança, que inclogui també l'ocorregut des de 2018.

Ortega va eliminar la disposició legal que limitava els mandats presidencials. El món el va descobrir al 2018, però, des de quan és un autòcrata?

Va haver-hi gent que el 2006 va votar pensant 'estem cansats de la corrupció, dels liberals, això no pot ser'. Com aquesta persona va fer grans canvis en la seva primera etapa, se li va donar una segona oportunitat. No obstant això, Ortega va començar a coartar certes llibertats. Per exemple, la llibertat de premsa. Després van arribar nous enganys i ara domina el Consell Suprem Electoral, la Cort Suprema de Justícia, l'Assemblea Nacional i l'Executiu. Tot està centralitzat en la seva figura. No existeix independència, ni tampoc un veritable Estat de dret, i per això creen lleis dirigides contra els opositors. Jo mai he militat en un partit polític i, per defensar els drets humans, em consideren opositora. A Nicaragua, si es respectessin les lleis, ells no estarien al poder.

I vostè no estaria a Costa Rica.

Exactament. La gent estava cansada. Els pagesos, que perdien les seves terres, portaven anys protestant contra el projecte del Canal Interoceànic. Un mes abans de l'esclat de 2018, els nicaragüencs van manifestar el seu malestar per la gestió d'un incendi a la reserva biològica Indio Maíz, una de les més importants del país. A l'abril de 2018 va arribar el detonant, quan les persones van començar a protestar contra les reformes en la Seguretat Social, i la Policia va intervenir. Llavors, els universitaris es van sumar, i tot es va descontrolar. La Policia va intentar acabar amb aquestes manifestacions, i els joves van començar a tallar les principals línies de comunicació, carreteres i camins, i a ocupar les seves pròpies universitats. La Policia, per ordre de Daniel Ortega i Rosario Murillo, va començar a matar. I aquí la situació es va descontrolar més, es van bloquejar ciutats durant tres mesos. La Comissió Interamericana de Drets Humans, que va fer una anàlisi el 2018 i part de 2019, va comptabilitzar més de 355 persones assassinades. La majoria no tenia un arma; jo mateixa vaig ser a les marxes i l'única cosa que fèiem era caminar i cantar.

Es va establir una taula de diàleg que Ortega va traicionar.

L'Alianza Cívica va ser impulsada per a tractar d'acabar amb la impunitat i establir un diàleg; no es podia solucionar la situació amb les armes, no es podia tornar als anys vuitanta, ni als setanta, perquè la majoria no estava d'acord i, simplement, demanava que es respectessin les lleis. Molts sectors estaven integrats en l'Alianza Cívica: organismes de drets humans, estudiants, obrers, pagesos, religiosos, tots eren aquí. Ortega va utilitzar el diàleg, però poc després va començar a empresonar a la gent, incloses persones de l'Alianza Cívica; només volia tenir temps suficient per a reorganitzar-se i controlar les ciutats. El 2019, 2020, 2021, 2022 i a aquest 2023, Ortega va anar aprovant lleis a la seva mesura, com la de ciberdelictes, la d'agents estrangers i la de Sobirania, i a més va reformar unes altres, fins al punt de treure la nacionalitat primer a 222 persones, i després a 94. Però tot és il·legal: disfressa la realitat.

Entre els apàtrides estan l'escriptora Gioconda Belli, la presidenta del CENIDH, Vilma Núñez, el periodista Carlos Fernando Chamorro, el bisbe Silvio Báez i els exguerrillers sandinistes Luis Carrión i Daura María Téllez. És destacada la posició del bisbe Rolando Álvarez, que va rebutjar exiliar-se i segueix pres. Per què Ortega prefereix que s'exiliïn?

Per la repercussió internacional i el pes polític que representen aquestes persones, però monsenyor Rolando Álvarez, que ha decidit quedar-se, està espatllant els plans d'Ortega. Ell va aguantar unes dues setmanes assetjat per la Policia en la diòcesis de Matagalpa, el van condemnar sense respectar els procediments judicials, li han llevat la nacionalitat i està pres en un país que no li reconeix. Està en uns llimbs, i no se sap res d'ell.

En la seva segona etapa, Ortega es va aliar amb l'antisandinista cardenal Miguel Obando i Bravo, i, entre moltes mesures conservadores, va prohibir l'avortament terapèutic. Existeix una excisió entre la jerarquia eclesiàstica i bisbes com Álvarez?

El mateix Obando va oficiar el casament d'Ortega i Murillo, que estaven casats pel civil. Moltes persones ho respectaven, abans de morir, encara que fos lamentable la seva posició: va recolzar a Daniel Ortega. Ara, en les protestes de 2018, bisbes de la Conferència Episcopal de Nicaragua van ajudar a moltes persones, van obrir les portes de les esglésies per a evitar massacres. No obstant això, els diners han comprat consciències i alguns bisbes que estan amb el règim no poden parlar de compassió i justícia. Amb el cas de monsenyor Álvarez, la jerarquia catòlica s'ha quedat callada; existeix una divisió, malgrat la persecució contra la llibertat religiosa.

D'altra banda, aquesta unió entre l'Església catòlica i Ortega mostra com poden arribar a canviar les coses. Després d'aconseguir el poder, Ortega va prohibir l'avortament terapèutic, que tenia més de cent anys de vigència. És un joc de trons que afecta moltíssimes dones que van morir per no poder tenir el tractament adequat. Les dones han estat les primeres agredides a Nicaragua, i després els pagesos, els estudiants, els artistes, els advocats. Moltes persones han estat torturades, i no podem oblidar a les més de 355 persones assassinades. Les seves famílies mereixen justícia.

En les protestes comparaven a Ortega amb Somoza.

Va més enllà: arrabassa la nacionalitat, persegueix l'Església. En les eleccions del novembre passat va robar les 153 alcaldies. Fins i tot a Camoapa, que és antisandinista, suposadament va guanyar per primera vegada. Estem davant un règim autoritari, una dictadura a la qual no li importa matar, empresonar o bandejar als seus ciutadans.

Laila Ajjawi

“Els meus dibuixos surten de les meves vivències i d’allò que sóc jo; de veure les meves amigues haver de deixar l’escola, de veure als meus pares treballant i lluitant per la nostra educació”

Laila Ajjawi és un dels milers de persones que han nascut i crescut en un camp de refugiats, concretament al camp d'Irbid, al nord de Jordània. Els seus avis van haver de fugir de Palestina i assentar-se en aquest indret després del 1948, data de la Naqba. “No vaig sortir del camp de refugiats fins que no vaig anar a la universitat. Tota la meva educació, en tots els àmbits, es va produir allà. Quan era adolescent em preguntava com era el món de fora”. Provenient d’una família humil, Ajjawi va créixer en un entorn que sempre li va donar suport, però, com ella mateixa reconeix, no va ser fàcil. Vivia en un espai sense privacitat (durant els seus anys d’infantesa tota a la família vivia en una mateixa habitació, essent sis germans). “Mai vaig tenir un espai propi. A baix vivien els avis; al pis de

dalt, els oncles. Això va fer que comencés a dibuixar i a escriure”. Al principi feia dibuixos infantils, però a poc a poc va anar perfeccionant la tècnica i desenvolupant un estil propi.

A pesar del talent que tenia, Laila Ajjawi no va estudiar belles arts, sinó biomedicina, però mai ha arribat a exercir la professió. “Vaig fer pràctiques en un hospital, però mai m’he dedicat a això. Em vaig passar l’època universitària apuntant-me a tallers gratuïts relacionats amb l’art i l’ajuda humanitària”. I és precisament, en aquest últim camp, a banda de l’artístic, en el qual s’ha desenvolupat com a professional.

Refugiats que donen refugi i una carrera artística consolidada

Amb la carrera acabada i la perpetuació de la guerra de Síria, Ajjawi va veure clar què volia fer: donar un cop de mà amb l’ajuda de les persones que arribaven a Jordània cercant refugi. Amb aquesta finalitat, va fer una sèrie de formacions amb Nacions Unides, fet que va permetre que pogués començar a treballar com a formadora. Des de llavors, ha estat en diferents organitzacions i ha combinat la seva carrera artística amb la humanitària.

Laila Ajjawi va pintar un mural per primer cop el 2013, i assegura que li va canviar la vida. Aquesta primera intervenció a l’espai públic es va produir dins el camp de refugiats on vivia. “Una amiga em va convidar a provar i em va encantar. Vaig sentir una sensació molt bona, molt poderosa, però em va semblar molt complicat poder arribar a dominar la tècnica”, diu. Després d’aquesta primera experiència, va ser seleccionada per a participar en un esdeveniment d’artistes a Amman, la capital jordana. Tot i el repte econòmic que li va suposar —ella vivia al nord i en aquell moment a penes treballava— va acabar anant-hi. Va estar tres dies mirant què feien les seves companyes, sense saber per on començar i penedint-se d’haver acceptat la invitació. “Al tercer dia me’n vaig anar a l’hotel, vaig encendre l’ordinador i em vaig empassar desenes de vídeos on s’explicava la tècnica del grafiti. Tenia la teoria, però no la pràctica. L’endemà em van fer pujar a una grua per a pintar. Em vaig sentir com en una muntanya russa, però vaig tenir una connexió molt forta amb allò que estava fent”, detalla. Des de llavors, la seva carrera artística va enlairar-se.

Les seves pintures, de caràcter reivindicatiu, giren al voltant de dos temes molt importants per a ella: els drets de les persones refugiades i la lluita per la igualtat de gènere i contra els estereotips que sovint envolten les dones. Pel contingut de la seva obra i per ser dona, musulmana, portadora de hijab i en un país conservador com Jordània, Laila Ajjawi ha hagut de fer front a una sèrie de reptes i ha hagut de lluitar contra el masclisme d’un sector —el de l’art al carrer— dominat pels homes.

Palestina, la identitat i la terra negada

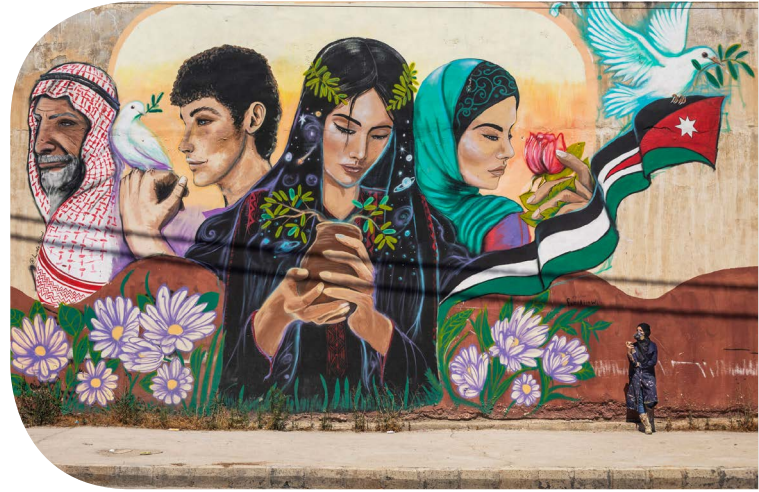
Per parlar de la història recent de Palestina cal remuntar-se al 1948. Acabada la Segona Guerra Mundial i amb la ferida que havia suposat el genocidi del poble jueu a Europa, aquell any es va crear l'Estat d'Israel en territoris palestins. A causa d'aquella ocupació, coneguda com la Naqba, més de 700.000 palestins i palestines van haver de marxar cap a Jordània, el Líban i altres països de la regió. D'aquella ocupació va néixer la diàspora palestina, que fins al dia d'avui reclama el seu dret a poder tornar al seu territori.

Tot i que hi ha diverses resolucions de les Nacions Unides (la 194 del 1948, la 242 del 1967, la 43/177 del 1988 —que demana l'entrada de Palestina com a membre de la UNESCO— i la 75/22 del 2020¹, entre d'altres) que fan referència a la il·legalitat de l'ocupació per part d'Israel a Cisjordània i la Franja de Gaza, aquest és un conflicte enquistat amb poques probabilitats de resoldre's en un futur pròxim.

De fet, l'article 11 de la Resolució 194 del 1948 estableix que: "els refugiats que vulguin tornar a casa seva i viure en pau amb els seus veïns han de poder fer-ho al més aviat possible, i s'hauria de pagar una indemnització pels béns d'aquells que decideixen no tornar i per la pèrdua o danys a la propietat que, d'acord amb els principis de dret internacional o d'equitat, haurien de ser reparats pels governs o autoritats responsables". El 1974, l'Assemblea General de les Nacions Unides va adoptar la resolució 3236 (XXIX), en la qual es tornaven a posar de manifest els drets inalienables del poble palestí a la lliure determinació, la independència i la sobirania nacionals i el dret dels palestins a tornar a les seves cases i les seves propietats. Cap d'aquestes resolucions ha estat tinguda en compte per l'Estat d'Israel.

El 1987 es produeix la Primera Intifada, després que un camió acabés amb la vida de quatre persones palestines. L'aixecament va ser capitanejat per l'Organització per a l'Alliberament de Palestina (OLP). En el context de la Intifada, Yasser Arafat, en aquell moment líder de l'OLP, va proclamar l'Estat de Palestina, però també va reconèixer l'Estat d'Israel, fent efectiva la coexistència dels dos Estats, tal com havien proposat les Nacions Unides el 1947. Això no va agradar a Hamàs, que va decidir optar per la lluita armada. La Primera Intifada va acabar el 1993, amb la signatura dels Acords d'Oslo, que inicien "una nova etapa d'entesa entre israelians i palestins. Una nova manera de concebre les negociacions de pau i on s'establia el marc diplomàtic que s'havia de seguir". Israel reconeixia la sobirania de l'Autoritat Nacional Palestina (ANP) a la Franja de Gaza, Cisjordània i Jerusalem est i es produïa la foto mítica en la qual apareixen el primer ministre israelià Yitzhak Rabin, Yasir Arafat i Bill Clinton, en aquell moment president dels Estats Units. Els acords establien la divisió del territori de Cisjordània en zones: A (de control palestí), B (de control conjunt per l'ANP i Israel) i C (de control israelià). Aquest acord havia de desembocar en la creació d'un Estat palestí independent, fet que mai es va arribar a produir. Tot i que els Acords d'Oslo no s'han arribat a implementar, es mantenen com el marc de negociació de referència. La Segona Intifada va esclatar l'any 2000 i va veure la seva fi cinc anys més tard, el 2005. Es calcula que uns 3.600 palestins i 1000 israelians va perdre la vida en aquesta segona revolta.

Pel que fa a catalitzadors de la causa palestina al món, cal destacar dos noms: Gamal Abdel Nasser (1918-1979) qui va lluitar per un nacionalisme àrab unit i modern que incloïa el poble palestí i es va posicionar clarament en contra de les polítiques expansives i d'ocupació perpetrades per l'Estat israelià; i Yasser Arafat (1929-2004), qui va capitanejar l'Organització per a l'Alliberament de Palestina (OAP) i va ser president de l'Autoritat Nacional Palestina (ANP) des del 1996 i fins a la seva mort (el 2004). Actualment, el president de l'ANP és Mahmud Abbas.

¹ "Exhorta a Israel, la Potència ocupant, al fet que compleixi estrictament les seves obligacions en virtut del dret internacional i posi fi a totes les seves mesures contràries al dret internacional i a totes les accions unilaterals en el Territori Palestí Ocupat, inclosa Jerusalem Oriental, que tinguin per objecte alterar la composició demogràfica, el caràcter i l'estatut del Territori i d'aquesta manera prejudicar el resultat final de les negociacions de pau, i recorda a aquest respecte el principi que l'adquisició de territori per la força és inadmissible, per la qual cosa l'annexió de qualsevol part del Territori Palestí Ocupat, inclosa Jerusalem Oriental, és il·legal i contravé el dret internacional, soscava la viabilitat de la solució biestatal i posa en perill la possibilitat d'arribar a un acord pacífic i aconseguir una pau justa, duradora i general".

Estat actual del poble palestí

Actualment el poble palestí consta d'uns 12-13 milions de persones dispersades en diferents territoris. Gairebé sis milions viuen als territoris ocupats de Cisjordània i Gaza; d'aquests sis milions, un terç viu en camps de refugiats reconeguts per la UNRWA, l'Agència de les Nacions Unides per als Refugiats de Palestina al Pròxim Orient. Dos milions de palestins i palestines viuen a la Franja de Gaza. Es calcula que hi ha dos milions de palestins a Jordània, mig milió a Síria, mig milió al Líban i entre dos i tres milions a la diàspora. També es calcula que en l'actualitat hi ha uns 750.000 colons assentats en territori palestí a Cisjordània. La situació continua sent crítica tant a Cisjordània, Jerusalem est i la Franja de Gaza —controlada per Hamàs—. En aquest últim indret, el 53% de la població viu per sota del llindar de la pobresa, el que fa que dos milions i mig de persones depenguin de manera absoluta de l'ajuda humanitària per a poder sobreviure. "D'altra banda, l'expansió continuada d'assentaments il·legals a Cisjordània porta a situacions perverses sobre el mercat laboral de la població palestina. Com que no disposa d'oportunitats d'ocupació en els territoris palestins, més de 127.000 palestins (el 24% de la mà d'obra emprada a Cisjordània) treballen en les colònies israelianes cada dia, mantenint i desenvolupant d'aquesta manera un sistema que in fine desemboca en una major ocupació i annexió, creant una relació de dependència molt alta del mercat laboral palestí amb l'economia israeliana", es pot llegir en aquest informe.

Entrevista

Com vius la teva identitat palestina?

La meva generació i jo mateixa mai hem oblidat els nostres orígens. Quan era petita, a l'escola sovint parlàvem dels pobles d'origen de cada un, de la nostra cultura, del nostre menjar... Ens agradava molt. Les nostres famílies ens explicaven històries de la nostra terra, celebràvem les efemèrides relacionades amb Palestina i disposàvem de molta informació: als llibres de text hi havia molta informació sobre la nostra causa, però ara tot això ha canviat. Tota aquesta informació s'ha anat eliminant de manera gradual i tot va en una direcció: que la causa palestina caigui en l'oblit. Té a veure amb interessos econòmics i geoestratègics. També hem desaparegut dels mitjans de comunicació, i sovint som víctimes de la censura: ens tanquen pàgines web o ens bloquegen els comptes de les xarxes socials pel contingut que pugem. Ara bé, si penges contingut sobre la guerra entre Rússia i Ucraïna no passa res. Volen destruir la causa palestina. Dit això, la meva identitat palestina està connectada amb el camp de refugiats on vaig créixer, del qual vaig marxar amb vint-i-set anys. Tot i que ara no hi visc, continuo veient la gent del camp; i em posa molt trista veure com les noves generacions cada cop estan menys connectades amb la causa. Estan molt distretes amb les xarxes socials i altres coses.

A banda de la carrera artística, et dediques al treball humanitari.

Quan vaig començar a sortir del camp de refugiats per anar a la universitat, vaig haver d'enfrontar-me al racisme. Això em va marcar i vaig decidir que no volia que ningú se sentís com jo m'havia sentit. Hi ha molta gent que odia els refugiats i refugiades i que és incapaç d'entendre les seves circumstàncies. Tenen [els refugiats] molts enemics incapaços de veure els seus talents. En aquest sentit, jo sempre m'he esforçat per descobrir aquests talents i posar-los en relleu per tal de protegir aquestes persones.

Com a refugiada que ets, com et sents quan veus el tracte que reben les persones que arriben a una Europa cada cop més fortalesa?

Sento tristesa que, després de tot el que han hagut de passar, encara es trobin amb més barreres. Només demano que no es miri a aquestes persones com a números, sinó com a éssers humans que són i que es facin les polítiques necessàries per donar-los un tracte just. Aquí a Jordània tenim molts refugiats sirians: se'ls paga menys, treballen més hores... I ells ho accepten tot perquè no els queda una altra. Això s'aturaria si els governs hi posessin mà i legislessin.

El teu art té dues temàtiques principals: els drets de les persones refugiades i la lluita contra els estereotips de gènere. És planejat o et neix de manera natural?

Per les circumstàncies que m'ha tocat viure, sempre he estat una persona sensible, sensibilitzada i responsable. Ja de petita m'havia de fer càrrec dels meus germans quan els meus pares no hi eren. Aquesta responsabilitat va anar creixent amb mi a mesura que em feia gran; i és un dels motius pels quals sempre demano permisos per a pintar murals en l'espai públic, per exemple. Intento fer les coses bé perquè vull deixar un bon rastre. Aquest desig també fa que als meus murals, tot i ser reivindicatius, només hi hagi espai per a les coses positives. Vull que el meu art sigui una llavor per al canvi; i aquest és el missatge que m'agradaria deixar. Per tant, no, no és planificat: els meus dibuixos surten de les meves vivències i d'allò que soc jo; de veure les meves amigues haver de deixar l'escola, de veure als meus pares treballant i lluitant per la nostra educació.

Ets tot un exemple de superació i empoderament, n'ets conscient?

El desig d'empoderar les dones em persegueix d'ençà que era petita. Ara, que tinc una mica més de projecció internacional, ho entomo com una responsabilitat personal. Soc dona, àrab, musulmana, i porto el hijab. No ha estat fàcil, però les paraules d'altres dones m'han ajudat molt. Recordo un dels primers reportatges que em van fer, a la revista *Cosmopolitan*. Llegir els comentaris de tantes persones que em donaven suport va ser molt empoderador.

Habitualment la representació de les dones és hipersexualitzada. Tu t'has desmarcat d'aquesta representació.

A tot el món, sí. El món del grafiti és un món liderat pels homes. Les dones que jo dibuixo són naturals, no estan sexualitzades i apareixen amb les seves canes i les seves arrugues.

Com et relaciones amb la idea que el teu art és efímer, que en qualsevol moment pot ser modificat o esborrat?

Ho he hagut de treballar, certament. He hagut d'entendre que, un cop pintat el mural, aquella obra deixa de ser meva, passa a ser de la gent. I això significa que quedi esposada a canvis, evidentment. Quan començava a pintar vaig tenir alguna experiència dolorosa, per això vaig haver de treballar aquesta faceta.

Què va passar?

Havia pintat una noia molt bonica amb hijab i papallones, a dins del camp de refugiats. Cada dia, quan passava per aquell carrer, veia el mural i els canvis que anava patint. Un cop em vaig adonar que li havien rascat la cara i em vaig enfadar. M'hi vaig apropar i vaig veure que unes nenes havien escrit el seu nom a la cara de la noia del mural. Vaig saber que eren unes nenes perquè era lletra d'infants. En aquell moment em vaig sentir contenta: no veus noms de noies pels carrers; i el mural les havia empoderat per mostrar la seva identitat allà i d'aquella manera. Se l'havien fet seu. Un dia, però, van esborrar el mural. Em vaig trobar tota la paret pintada de blanc. Se'm va posar tan malament que fins i tot em vaig posar malalta. Vaig intentar investigar qui ho havia fet, però no ho vaig arribar a saber. Va ser trist i dolorós, però vaig entendre que un cop acabes una obra en un espai públic, ja no és teva.

La teva condició de refugiada palestina ha donat forma al teu art; ara bé... Com ha forjat l'art la teva vida?

L'art sempre ha estat la manera més eficient que he trobat per expressar com em sentia. M'ha permès expandir-me i agafar responsabilitats. He d'admetre, però, que com a artista també he hagut d'obligar-me a prendre'm seriosament i a deixar les pors de banda. L'art també m'ha ofert reptes. La carrera artística ha canviat la meva vida al 100%, també la meva situació financera, i n'estic molt agraïda.

A quins reptes has hagut de fer front com a dona grafitera?

A alguns, però menors. No m'agrada generalitzar, però sí que he trobat homes que m'han preguntat per què feia el que feia, perquè dibuixava dones, o homes que directament m'han dit que hauria d'estar a casa cuidant els fills o treballant en una oficina o un lloc tancat. Com totes les dones, he hagut de fer front a diferents facetes del masclisme, i tant!

En què estàs treballant, ara?

Treballo com a supervisora de projectes relacionats amb l'art. He passat per diferents organitzacions i hi he treballat com a professora i supervisora. M'agrada molt fer feina com a formadora perquè és una tasca molt enriquidora: dones molt, però també reps molt. La sensació de poder 'donar' és molt bona, i m'agrada. De vegades dic que 'vaig néixer formadora'. En el pla artístic, de cara al futur, m'agradaria donar-me a conèixer internacionalment i poder fer intervencions fora de Jordània. També m'agradaria exhibir el meu art a galeries o museus.

Trifonia Melibea Obono

“A la consciència col·lectiva, la dona negra i espanyola o la dona negra i culta no existeix”

Trifonia Melibea Obono, de nacionalitat equatoguineana, és escriptora, investigadora i docent especialitzada en temes de gènere i dones a l'Àfrica. Va estudiar Ciències Polítiques i Periodisme a la Universitat de Múrcia. Assegura que a la carrera de periodisme va aprendre a interrogar, a investigar, a treure informació; a polítiques va arribar a entendre l'estructura social del món en el qual vivim. En acabar, va cursar un Màster en Cooperació Internacional i Desenvolupament. Actualment, està fent un doctorat en Estudis Interdisciplinaris de Gènere i Polítiques d'Igualtat a la Universitat de Salamanca, al mateix temps que treballa com a professora a la Facultat de Lletres i Ciències Socials de la UNGE (Universitat Nacional de Guinea Equatorial) a Malabo. També forma part del Centre d'Estudis Afro-Hispànics de la UNED.

A banda de la seva trajectòria acadèmica, Trifonia Melibea Obono, ha publicat diversos llibres i relats inclosos en antologies literàries que aborden els drets de les dones i la situació de les qüestions de gènere a Guinea Equatorial. Per exemple, a la **La herencia de bindendee**, publicada l'any 2016, aborda la desigualtat de gènere de la tribu fang, que és la seva tribu d'origen i la majoritària a Guinea Equatorial. També ha escrit **La bastarda** (Flores raras, 2002) i **La albina del dinero** (Altaïr, Casa África, 2017) i

col·labora de manera regular en diferents mitjans de comunicació, tant del seu país com a l'estranger. La periodista, escriptora, i acadèmica explica que, en els seus llibres i els seus articles, intenta donar resposta a les preguntes que mai se li van contestar quan era petita i dibuixar com funcionen i se sostenen les estructures de poder en el seu país, un territori en el qual la religió continua jugant un paper fonamental a l'hora de constrènyer els drets i el desenvolupament de les dones i on aquestes disposen d'uns drets formals, “però no reals”. Un país, Guinea Equatorial, on la tradició continua sent un element molt potent que dissenya els diferents models de socialització.

Sense anar més lluny, i en alguns dels seus articles periodístics, Trifonia Melibea Obono ha abordat el tema del matrimoni en el seu país, i s'hi ha referit com a “forma ritualitzada de prostitució, de venda de cossos”. “(...) Al meu país hi ha dos tipus de prostitució: l'oficial és aquella de les persones amb una minifaldilla en una vorera cercant clientela. Aquesta tothom la reconeix. Després hi ha una prostitució no oficial no reconeguda, però normalitzada. És la que té a veure amb l'explotació de les dones a través del matrimoni i les tradicions”.

El mandat perpetu de Teodoro Obiang

Quan es parla de Guinea Equatorial —antiga colònia i província espanyola; independent des del 1968— no es pot deixar d'esmentar un nom, el de Teodoro Obiang, el cap d'estat que fa més temps que està en el poder en l'àmbit global, sense comptar les monarquies. Això es tradueix en quaranta-tres anys en el poder. En l'actualitat, el mandatari té vuitanta anys. Les últimes eleccions generals es van dur a terme el novembre del 2022 i Obiang les va guanyar amb un 96,31% dels vots, tot i que els experts, expertes, i els observadors internacionals no donen com a vàlid aquest resultat i el consideren fraudulent. Durant tots aquests anys al capdavant del país, Obiang ha exercit el poder amb mà de ferro i no ha dubtat a empresonar les veus dissidents que han qüestionat el seu lideratge, que han tret a la llum la corrupció de les elits o que, simplement, han lluitat per l'establiment d'un sistema democràtic real i el respecte pels drets humans.

Sense anar més lluny, només cal parlar del cas recent de Julio Obama, de nacionalitat espanyola i guineana, qui, el gener del 2023 va morir després de ser torturat en una presó guineana. Havia estat empresonat acusat de planificar un cop d'estat en contra del president i condemnat a seixanta anys de presó. Les investigacions apunten a la involucració d'un dels fills d'Obiang —Carmelo Ovono Obiang—, segons assegura l'Audiència Nacional Espanyola. Aquest no és un cas aïllat i el règim de Teodoro Obiang ha estat denominat com a dictatorial per moltes potències internacionals. D'ençà que es va produir la independència del país africà, el govern espanyol

hi ha mantingut una relació que ha funcionat per etapes: de vegades tenses i de vegades cordials. La rellevància estratègica del país, els llaços socials, històrics i culturals i el gir del país, durant la dècada dels anys noranta, a una economia basada en l'exportació de petroli i gas natural, han estat els factors protagonistes de la relació entre ambdós països. Gran part de la diàspora de Guinea Equatorial resideix a Espanya. José Naranjo, periodista instal·lat a l'Àfrica des de fa anys i bon coneixedor del país, escrivia l'any 2018: "L'apropiació de l'aparell d'Estat i el saqueig sistemàtic dels recursos naturals en el seu benefici ha caracteritzat la conducta de la petita elit que governa aquest país des de 1979. Que polítics coneguts per tots i empresaris espanyols siguin còmplices d'una dictadura que no titubeja a l'hora d'usar tota la seva maquinària repressiva contra opositors i ciutadans que s'atreveixen a discrepar, planteja, com a mínim, seriosos dubtes morals". Human Rights Watch també fa incidència en aquest aspecte i resumeix bé quina és la situació del país africà: "Els ingressos enormes del petroli financen estils de vida luxosos per a la petita elit que envolta al president, mentre que una gran proporció de la població continua vivint en la pobresa. Persisteixen la mala gestió dels fons públics i les denúncies creïbles de corrupció d'alt nivell, igual que altres abusos greus, com la tortura, la detenció arbitrària i els judicis injustos".

La situació de les dones i la comunitat LGTBIQ a Guinea Equatorial

L'activisme i l'activitat acadèmica de Trifonia Melibea Obono té el seu focus en la situació de les dones i la comunitat LGTBIQ a Guinea Equatorial. Els drets de les dones estan representats des d'un punt de vista formal, és a dir, recollits a la Constitució del país, però a l'esfera civil, política, social i econòmica, la igualtat entre homes i dones encara resulta una quimera. El tràfic de persones, la violència contra la dona, el matrimoni precoç i forçat, la pobresa de la dona rural, els estereotips de gènere, l'abandonament escolar o l'avortament insegur continuen formant part de la realitat a Guinea Equatorial. A més, les dades sobre indicadors que sol proporcionar el govern d'Obiang —quan les proporciona— solen ser opaques.

Respecte a la situació de la comunitat LGTBIQ+, Trifonia Melibea Obono escrivia recentment: "El tràfic de persones LGTBIQ+ amb finalitats d'explotació sexual i laboral a la República de Guinea Equatorial es produeix de manera singular. Les famílies, embolcallades en la definició ancestral de l'homosexualitat com una malaltia, un embruixament, una possessió de mals esperits o un producte de la mala educació, se senten desgraciades quan descobreixen que en el seu si existeix una persona dissident sexual". Tot i que l'homosexualitat no està legalment penalitzada al país, és constant l'opressió i la marginalitat a la qual són sotmeses les persones pertanyents al col·lectiu LGTBIQ+.

Un dels factors que contribueix a aquesta situació és la forta implementació de les tradicions ètniques i el paper i el poder de l'Església. "El rebuig a l'homosexual està subalimentada en què 'no és africà' sinó que es tracta de 'costums dels blancs' (...) És veritat que l'homofòbia està en auge per la influència de les esglésies evangelistes, sí, però no sols això: l'Església catòlica no és cap excepció, i la història de l'homofòbia ho confirma. No obstant això, la cultura bantú no és flexible amb la diversitat sexoafectiva. En les ètnies guineanes l'homosexualitat té noms específics, tots amb enfocaments d'exclusió i violència", explicava l'activista en una entrevista.

Entrevista

Com comences a interessar-te per les qüestions de gènere?

La inquietud em ve d'ençà que era petita. La meua família i jo pertanyem a l'ètnia fang, que a Guinea Equatorial és la majoritària. La cultura del silenci en aquesta ètnia és brutal, sobretot pel que fa a temes que afecten les dones. De petita era força entremaliada i sempre feia massa preguntes. Em feien callar i vaig aprendre a fer-ho, però també a observar tot allò que succeïa al meu voltant. Les nenes acompanyen les mares a tot arreu, a les zones de bany de dones, a espais on es parla de tot allò que passa al poble i al país. A la universitat tampoc vaig poder trobar respostes a les preguntes que portava interioritzant des de petita, però em vaig dotar dels instruments científics per a investigar. Vaig comprendre que el silenci cultural està pensat per a sotmetre la dona; és una estratègia per a la subordinació de les dones.

En una entrevista feta fa uns anys deies que a Espanya eres 'la negra' i a Guinea Equatorial eres 'l'espanyolita'. Com és viure a cavall entre aquests dos mons?

Abans em feia mal que em diguessin 'la blanqueta' a Guinea Equatorial. Jo pensava que pertanyia a una comunitat, però de sobte, em vaig trobar amb la misogínia d'aquesta comunitat, que considera que una dona negra no pot ser culta. Aquesta és una misogínia que s'aplica a les dones negres. S'identifica el coneixement amb la dona blanca; d'aquí el complex que tenim moltes dones negres.

T'has trobat en situacions racistes, a Espanya?

Jo tinc un text en el qual parlo precisament d'això. En aquest país, una dona negra és considerada o una prostituta o una treballadora de la llar, i en determinats espais et tracten com si no entenguessis la llengua: amb gestos o parlant més a poc a poc. És llavors quan t'adones que t'estan prenent per beneïta. Al carrer se m'han fet moltes ofertes de contingut sexual. També m'he trobat amb racisme en espais institucionals, perquè hi ha gent que encara no ha entès que es pot ser negra i espanyola. Cada vegada que em presento en un lloc, sigui en una oficina, sigui en un hotel, se'm parla en anglès o en francès. A la consciència col·lectiva, la dona negra i espanyola o la dona negra i culta no existeix. Aquest és un dels grans estigmes que patim.

En l'última dècada has vist algun canvi en el paper de les dones fang i la percepció que en tenen les comunitats?

Canvis? Sí. Els canvis van començar a donar-se de manera gradual a partir de la dècada dels noranta, quan van començar les explotacions petrolíferes i van començar a arribar persones que exigien un nivell de vida determinat. A partir dels dos mil, la gent jove comença a coquetejar amb les xarxes socials i Internet i descobreix que hi ha tot un món més enllà del que tenim aquí. Moltes dones van començar a estudiar, a sortir del país, a conèixer referents, etcètera. Els canvis, però, no tenen el seu origen en les polítiques públiques ni la voluntat política, sinó en el dinamisme social. El canvi és inevitable i ara les dones poden accedir a l'escola o les xarxes socials. L'avenç no es pot aturar. A Guinea Equatorial, gran part de la població mira les notícies a la BBC, a les cadenes franceses i a la televisió espanyola. Veuen de manera constant a dones que han arribat lluny sent elles mateixes. A la nostra televisió es mostra un model de dona virtuosa que ja no existeix. Les dones d'avui en dia són fruit dels canvis socials.

Quin paper juga la religió en el desenvolupament de les dones a Guinea Equatorial?

Hi juga un paper fonamental. La religió és un dels motius de l'estancament que s'ha produït en l'emancipació de les dones. Quan la religió ha impulsat l'educació, per exemple, ho ha fet amb limitacions. També ha negat de manera sistemàtica el dret a l'avortament. La cúpula religiosa no vol trencar el sostre de vidre.

Ets activista pels drets del col·lectiu LGTBIQ+.

L'obligació de protegir a qualsevol grup vulnerable en un Estat li correspon als poder públics d'aquest Estat. Això no succeeix a Guinea Equatorial, on no hi ha ni la més mínima voluntat política perquè la població LGTBIQ+ estigui protegida. Les famílies amb membres LGTBIQ+ estan convençudes que els seus fills i filles, els seus germans i germanes estan malalts, i no dubten a recórrer a qualsevol mena de violència per a 'curar-los'. Per tant, a la violència d'Estat exercida contra aquest col·lectiu se li han de sumar les tradicions ètniques. Es diu que abans que arribessin els

blancs no hi havia aquests 'comportaments', però això no és així. El que vull dir és que aquí, les estructures ètniques poden ser tan violentes com la violència d'Estat. Una persona que pertanyi al col·lectiu LGTBIQ+ no té protecció ni de la família, ni de la judicatura, ni de l'escola, ni de ningú.

Per què, amb la relació que hi ha hagut i hi ha, coneixem tan poc de Guinea Equatorial?

Perquè a Guinea Equatorial no li interessa que se sàpiga sobre Guinea Equatorial. Fa un temps li atribuïa moltes responsabilitats a Espanya, però ja no ho faig. A Guinea Equatorial no tenim mitjans de comunicació internacionals ni corresponsals, i les xarxes socials estan controlades. Hi ha algú a qui no li interessa que se sàpiga què passa aquí, i això no és responsabilitat d'Espanya. A l'Àfrica hauríem de canviar l'estratègia i començar a qüestionar els nostres governants. Se'ns ha educat en l'odi, com a pobles colonitzats que vam ser. Tenim una educació basada en l'odi al blanc. D'acord, ho compro: els blancs van fer allò i allò altre, però tu... tu què has fet com a governant negre? Als dirigents africans no els interessa que se sàpiga d'Àfrica perquè és l'única manera de poder continuar fent allò que els dona la gana. Com a país, has de donar-te a conèixer. Necessitaríem un canal com Euronews que mostrés la realitat dels països africans, però a cap governant li interessa.

El novembre del 2022 va haver-hi eleccions generals. Després de quaranta-tres anys al poder, Obiang va tornar a guanyar, amb el 96,31% dels vots. És el cap d'estat que fa més temps que està en el poder, sense comptar les monarquies. Com ho vius?

Imagino que com la resta de persones de Guinea Equatorial. El que es va fer el novembre del 2022 és el que s'ha fet des de sempre. Jo no puc dir que hagi viscut cap elecció democràtica. Tinc quaranta anys i no he viscut eleccions.

Justino Piaguaje

“La nostra identitat cultural està amenaçada”

Justino Piaguaje, president de la Nacionalitat Originària Siekopa'ai (Equador), és una de les veus més reconegudes en la lluita del poble Siekopa'ai per la recuperació dels seus territoris ancestrals, dels quals van ser desplaçats durant la guerra entre l'Equador i el Perú (1941-1998). A banda de la guerra, que va provocar el desplaçament de desenes de persones i va dividir famílies (algunes es van quedar al Perú i d'altres, a l'Equador) i la lluita per la recuperació d'un territori que els pertany (Kokaya, Pëkëya i Wajoya), Justino Piaguaje i el seu poble fa anys que han de fer front

a la desforestació, la caça i la pesca il·legals i l'ús agrícola abusiu de la zona en la qual es troben. Per si no fos prou, la Nacionalitat Originària Siekopa'ai també és una de les afectades per l'explotació de la terra i la contaminació produïda per la multinacional Chevron-Texaco. Justino Piaguaje fou un dels primers demandants en el cas internacional contra Chevron-Texaco al Tribunal Permanent d'Arbitratge de La Haia i és un dels representants de la Unió de *Afectados por Chevron-Texaco*.

Qui són els Siekopai?

El Siekopa'ai són una nació originària de la selva Amazònica i es troben en un territori que comprèn l'Equador i el Perú, en el triangle que queda entre els rius Putumayo, Aguarico i Napo. A l'Equador, la nació Siekopa'ai actualment és d'unes 800 persones; i al Perú consta d'uns 1.200 membres. En total es tracta d'una nació d'unes 2.000 persones al món. Els historiadors calculen que en el passat aquesta nació comptava amb 20.000-40.000 membres; però van patir els efectes de la colonització i la introducció de noves malalties arribades de fora que van fer que la població disminuís de manera dràstica. Aquest nombre tan reduït d'integrants, el procés d'assimilació, el desplaçament forçat a causa de la guerra entre l'Equador i el Perú (1941-1998) i les constants agressions en forma d'invasions del territori fan que els Siekopa'ai siguin altament vulnerables a l'extinció, tant física com cultural. Davant aquesta situació, la protecció jurídica de les comunitats és una de les pedres angulars per a la protecció del territori ancestral.

1941, un abans i un després

Per entendre la història recent del Poble Siekopai, ens hem de remuntar al 1941, quan va esclatar la guerra entre el Perú i l'Equador, i va començar el desplaçament d'aquesta nació originària a causa de la militarització de les zones en disputa. El territori ancestral dels Siekopai, Pëkëya, es troba a la frontera —un concepte que els Siekopa'ai no tenen—entre aquests dos països, va ser declarada àrea d'interès per a la seguretat nacional.

Els anys de la guerra, que va durar fins al 1998, van significar la destrucció del teixit social i territorial dels Siekopai. Moltes famílies van ser separades i el territori va quedar devastat. Els Siekopa'ai van haver de marxar del seu territori ancestral. Justino Piaguaje ho explica així: “Un cop es va signar l'acord de pau, el 1998, els Siekopa'ai del Perú i de l'Equador ens vam reunir a Wajoya [Perú] i es va fer la primera trobada. Va ser liderada per la meua àvia, que coneixia les famílies Siekopa'ai que havien quedat al Perú abans de la guerra. Feia mig segle que no es veien! Amb la fi de la guerra va renàixer l'esperança de poder-nos trobar i reconstruir familiarment; així que ens vam començar a organitzar per tal de consolidar la nostra lluita i reclamar els nostres territoris ancestrals: Kokaya, Pëkëya i Wajoya. Ho vam fer a través de la creació de l'*Organización Indígena Secoya del Ecuador* i l'*Organización Indígena Secoya de Perú*.”

A banda dels efectes de la guerra, aquesta nació originària, ara dividida entre dos països, ha hagut de fer front, durant les últimes dècades, a la intervenció d'empreses petrolieres al territori i la posada en marxa de les plantacions de palma africana, que suposen una gran amenaça per al seu mode de vida, les seves tradicions culturals i la seva supervivència.

Pë'këya, epicentre de l'espiritualitat i la memòria Siekopai

El Siekopa'ai van ser desplaçats de Pë'këya, territori també conegut com a Lagartococha —per la gran quantitat de salamandres que poblen el terreny— el 1941, quan va esclatar la guerra. Des de la dècada dels noranta, aquesta nació originària reclama, al Ministerio de Ambiente de l'Equador, l'adjudicació d'aquest territori, de gran importància per al poble originari: a Pë'këya est troba la cascada Ñañë-Jupo, on, suposadament va viure el déu Ñañë-Paina i altres éssers importants de la cultura Siekopai. És en aquest indret on els Siekopa'ai tenen les seves arrels, juntament amb els territoris de Kokaya i Wajoya, també reclamats. De fet, va ser a Lagartococha on els Siekopa'ai van tornar quan va esclatar la pandèmia ocasionada per la Covid-19 a la cerca de plantes medicinals i de respostes.

Si bé el 1998 es va signar l'acord de pau entre l'Equador i el Perú respecte al control de les fronteres, no va ser fins al 2021 que es va emetre una resolució a favor dels Siekopa'ai en la qual s'assenyalava la responsabilitat del Ministerio de Ambiente i el Ministeri de Defensa per la vulneració dels drets dels Siekopa'ai. "Es van disposar mesures de reparació que havien de ser dutes a terme amb urgència i es va ordenar l'expedició d'un títol de propietat sobre el territori que reconegués que la Nació Siekopa'ai n'és la seva propietària ancestral", explica *Amazon Frontlines*, una organització formada per advocats en drets humans, activistes ambientals, científics especialitzats en salut ambiental, periodistes, agricultors, cineastes i antropòlegs que lluiten i donen suport a les lluites dels pobles originaris en la seva defensa del dret a la terra, la vida i la supervivència cultural de l'Amazònia.

Com la resolució del 2021 no va tenir cap efecte pràctic, el setembre del 2022, el Siekopa'ai van decidir denunciar el govern equatorià per no haver-los reconegut com a administradors ancestrals de Pë'këya. En el moment que s'escriuen aquestes línies s'està duent a terme el procés, que inclou el testimoniatge de persones grans, líders de la comunitat, joves i infants i la presentació d'evidències de tota mena que demostrin que ells són la nació originària del territori reclamat. "Si guanyem nosaltres, l'Estat apel·larà la decisió i el cas passarà a la segona instància. Tornarem a acudir a la cort provincial. Llavors, si tornem a guanyar, l'Estat podria posar un recurs de cassació, i en aquest cas aniríem a tercera instància, que ja és la cort constitucional. Si perdem, serem nosaltres qui recorrerem", explica Justino Piaguaje.

El cas Chevron-Texaco, David contra Goliath

Del 1964 i fins al 1990 l'empresa multinacional Texaco (comprada per Chevron l'any 2001), va operar a l'Equador. Va extreure milions de barrils de petroli i va ocasionar un ecocidi sense precedents: abocaments tòxics de petroli i altres productes químics, contaminació del sòl i les aigües subterrànies, provocació d'incendis descontrolats, etcètera. Les comunitats afectades, entre les quals es troben els Siekopa'ai, van demandar l'empresa, que sempre s'ha negat a assumir la seva responsabilitat. "Malgrat que, en l'acord d'explotació, la transnacional es comprometia a utilitzar les tecnologies més segures de l'època, això mai va ocórrer. A l'Equador, Texaco va decidir no emprar una tecnologia que havia patentat i que disminuïa considerablement els impactes negatius de les operacions extractives, encara que ja la feia servir als Estats Units. La transnacional va decidir deliberadament aplicar tècniques obsoletes, la qual cosa li va reportar majors beneficis econòmics. Durant els anys en què Texaco va estar a l'Equador, va perforar i va operar 356 pous de petroli i va obrir almenys 1.000 piscines a la selva, algunes de manera clandestina, on es llançaven residus de tota mena", es llegeix en un informe del Ministeri de Relacions Exteriors i de Mobilitat Humana del govern de l'Equador.

Si bé les comunitats que van demandar van guanyar el judici en territori equatorià i es va pactar una indemnització milionària de Chevron-Texaco cap a les persones afectades, la multinacional va recórrer i va denunciar l'Equador davant el Tribunal de La Haia, on es va exonerar Chevron-Texaco de les seves responsabilitats.

Entrevista

Quin és el valor espiritual de Pë'këya? Per què és tan important aquest indret per a la nació Siekopa'ai?

Els nostres avantpassats van haver de fugir de Pë'këya a causa de la guerra, però els nostres avis hi van anar tornant de manera esporàdica, sempre amb molta cura de no ser descoberts pels grups militars. Pë'këya és el nostre territori ancestral: allà es van signar tots els pactes entre els nostres avantpassats i els éssers no humans, per tant, Pë'këya és el bressol de la nostra mitologia. Allà es troben el camí cap a la immortalitat i el món superior —descobert pels nostres ancestres a través de la pressa de yagé—; també s'hi troba el lloc on vivia el déu Siekopa'ai, etcètera. Tot el nostre llegat cultural es troba allà; i és per aquest motiu que hem d'estar vinculats a aquest territori: és sagrat per a nosaltres. Aquí [el lloc on viuen les comunitats Siekopa'ai actualment] estem envoltats d'activitat petroliera i de monocultius de palma. Els territoris van ser entregats pel govern equatorià mitjançant concessions. Aquestes activitats amenacen la nostra existència cultural.

Com els afecta, el monocultiu de palma africana?

Ens afecta de diverses maneres. Per exemple, el monocultiu de palma africana al nostre territori compta amb unes 20.000 hectàrees i disposa d'una planta extractora on es treballa amb l'oli que se'n extreu. L'aigua resultant dels processos és col·locada en unes piscines, però com a l'Amazònia plou molt, aquestes piscines sovint es desborden i l'aigua va a parar al riu. És aigua tòxica i moren molts peixos; peixos que nosaltres consumim. Aquest és un dels impactes. D'altra banda, les carreteres utilitzades per a aquesta activitat fan que els colons puguin arribar fins al nostre territori per a pescar i caçar il·legalment. Fa temps que fem monitoratge de la zona i hi hem detectat furtius. Quan els hem trobat, els hem cridat l'atenció, hem aplicat la justícia pròpia i els hem retirat les armes i els béns que portaven. De cara als pròxims mesos hem preparat una campanya potent per aturar aquestes pràctiques i en defensa del territori.

La nació Siekopa'ai forma part de l'Alianza Ceibo. Quin és el propòsit d'aquesta organització?

L'Alianza Ceibo està integrada per quatre nacionalitats de la selva amazònica de l'Equador: els A'i Kofan, els Siekopa'ai, els Siona i els Waorani. Som pobles amb poca densitat poblacional i hem creat aquesta aliança per tal de buscar suport entre nosaltres. L'organització executa i l'aliança busca suport financer per a les activitats en defensa del territori.

Quines són les principals activitats econòmiques de la nació Siekopa'ai?

D'una banda, tenim persones que es dediquen als serveis professionals: professorat, auxiliars d'infermeria, etc. També hi ha una part important de la població que es dedica a acompanyar en processos turístics, a través dels quals expliquem a la gent que ens visita aspectes sobre la nostra identitat cultural. D'altres es dediquen al cultiu del cafè i la piscicultura. Aquesta activitat última és la que jo faig. Tenim una associació de dones que venen ají negre dels Siekopa'ai, iuca, etc. Fem de tot!

Quan va esclatar la pandèmia ocasionada per la Covid-19 vostès van tornar a Pë'këya.

Vam anar a Pë'këya a buscar respostes i alternatives. Quan van arribar els primers casos de Covid a la comunitat, vam pensar: si és una malaltia que arriba de fora, ells tindran la solució [amb aquest ells, Justino fa referència a les persones blanques i occidentals]; però vam veure que no era així. Al centre de salut ens donaven pastilles de paracetamol que no funcionaven. Van morir dos avis de la comunitat. I aquí ens vam adonar que la medicina occidental no ens salvaria. Vam organitzar una expedició a Pë'këya per tal de recol·lectar plantes ancestrals que utilitzaven els nostres avantpassats. Durant algunes setmanes van anar casa per casa per tal de recollir els testimonis dels avis i àvies i perquè ens diguessin què havíem de recollir. Així que vam anar a Pë'këya. Va ser una alternativa que van funcionar. [El territori de Pë'këya és considerat reserva de producció faunística i és una àrea protegida per l'estat equatorià. Si bé això implica que es treballa per la conservació dels territoris, també dificulta el retorn i control d'aquest terreny per part dels Siekopa'ai].

Vostè va ser i és un dels rostres coneguts del cas contra Chevron-Texaco.

Vaig ser un dels primers signataris de la demanda, tenia divuit anys quan vaig signar. Sempre he estat involucrat en aquesta lluita perquè es faci justícia, a pesar de les adversitats que hem hagut d'afrontar. A l'Equador vam guanyar a totes les instàncies; i hem demostrat fins a l'avorriment que la contaminació produïda per Chevron-Texaco ens continua afectant. El terreny continua emanant substàncies tòxiques i la gent continua morint! Al Tribunal de La Haia, l'estat equatorià va perdre contra Chevron-Texaco, però nosaltres ja havíem guanyat, perquè es va demostrar que teníem raó. El que pretén Chevron-Texaco és no pagar les indemnitzacions a les 30.000 persones afectades per la seva activitat a l'Amazònia.

Com veu la nació Siekopa'ai en vint o trenta anys?

Sento temor, perquè soc testimoni de com les persones sàvies del nostre Poble es van perdent perquè es moren i veig com ens estem materialitzant. Estem perdent la nostra part espiritual a causa de l'ús de les tecnologies i la pressió social i econòmica. No obstant això, també soc optimista, perquè veig com alguns joves reclamen la identitat Siekopa'ai i entomen el lideratge de la causa. En els últims anys veig més joves actius, més compromís en el lideratge de les comunitats Siekopa'ai.

Comenta l'ús de les tecnologies... Com les utilitzen els Siekopa'ai?

Les tecnologies tenen molts avantatges i molts desavantatges. S'han de saber utilitzar i aprofitar-les de manera que ens beneficiï. La tecnologia ens ha permès veure la fortalesa del nostre territori i ens ha permès millorar la nostra comunicació amb el món. Som una nació molt petita i patim moltes amenaces, per això és important que la gent ens conegui. Ara sentim que la comunitat ens ajuda, i tenim amics arreu del món que ens acompanyen en els nostres processos de lluita. És la nostra finestra al món.

Nadia Gulham

“El passat de les dones afganeses no el podem canviar, però el present, sí”

La història de Nadia Gulham, afganesa resident a Catalunya, és una d'aquelles històries de supervivència i resiliència amb moltes arestes. Potser si hi ha una paraula que defineix la seva vida, aquesta és superació. Nascuda a l'Afganistan el 1985, Nadia Gulham va viure la guerra civil que es va desencadenar el 1996 després de la retirada de les tropes soviètiques del seu país. Va patir en la mateixa pell un bombardeig (una bomba va caure a casa seva) i en conseqüència va quedar malferida i en coma durant uns mesos. Quan el seu germà va morir, també a causa de la guerra, Gulham va decidir tirar endavant la seva família i fer-se passar per noi durant deu anys per tal de poder treballar. Tenia nou anys. En aquell moment, els talibans —règim islamista i fonamentalista— estaven en el poder i les dones tenien moltes restriccions. Assegura que va ser un dels períodes més durs de la seva vida. Va treballar al camp i en diferents oficis, sempre amb la intenció de poder dur diners a casa, ja que el seu pare estava malalt i no podia treballar. La seva vida a l'Afganistan és sinònim

de guerra, por i exclusió, de ferides tant físiques com psicològiques.

La seva vida va canviar quan, l'any 2006 i gràcies a un programa d'assistència internacional, va arribar a Catalunya perquè li fessin una sèrie d'intervencions quirúrgiques. Tot i que ha tornat en diverses ocasions a l'Afganistan per a visitar a la família, Nadia Gulham resideix a Catalunya des de llavors. Actualment, treballa a l'ONG Ponts per la pau, que desenvolupa projectes d'atenció als infants i les dones a l'Afganistan, concretament a les regions de Kabul, Baghlan i Nangarhar. Durant aquests anys ha publicat diversos llibres com a coautora: **Contes que em van curar** (Columna, 2014; coescrit amb Joan Soler i Amigó), **La primera estrella del vespre** (Rosa dels Vents, 2016; coescrit amb Javier Diéguez) i la novel·la **El secreto de mi turbante** (Planeta, 2010), coescrita amb Agnès Rotger i que va guanyar, l'any 2010 el Premi Prudenci Bertrana de novel·la.

2001-2021: vint anys de guerra

Després de l'atemptat contra les torres bessones a Nova York (2001), els Estats Units van decidir envair l'Afganistan per tal de fer caure el règim dels talibans (que havien ascendit al poder l'any 1996), en aquell moment lligats íntimament amb l'Al-Qaeda i Bin Laden, autor intel·lectual dels atemptats. El resultat va ser vint anys de guerra amb milers de persones mortes tant a causa dels combats (es calcula que van morir unes 241.000 persones) com a causa de la fam i les malalties que se'n van derivar.

Per entendre la devastació del país, però, cal remuntar-se al 1979, quan la Unió Soviètica va envair-lo. En aquell moment els Estats Units van donar suport als mujahidins i l'URSS va haver de marxar del país el 1989. No obstant això, la guerra civil va continuar fins al 1996, any que els talibans finalment es van instal·lar en el poder i van instaurar un govern basat en la seva interpretació de la xaria, la llei islàmica. Van ser uns anys foscos, sobretot per a les dones, a qui se'ls van restringir totes les llibertats. Les imatges de les dones cobertes amb burques va fer la volta al món. El 2001, el país d'Àsia central era novament envaït, aquest cop pels Estats Units, liderat per l'administració de George W. Bush. Els Estats Units van poder controlar Kabul, la capital, del país, però a la resta del país, la situació poc va canviar.

La tornada al poder dels talibans i la pèrdua de llibertat de les dones afganeses

L'estiu del 2021 les tropes internacionals van abandonar de manera definitiva l'Afganistan i els talibans van tornar al poder. De llavors ençà, la situació al país s'ha anat deteriorant dia rere dia, especialment la situació de les joves i les dones, a qui ara ja no se'ls permet estudiar més enllà dels 12 anys. No poden anar ni a l'escola secundària ni a la universitat. També se'ls ha prohibit exercir determinades professions, anar soles al metge o als parcs i jardins, conduir o viatjar soles. S'ha tornat a instaurar l'obligació de portar el burca. I, tot que l'agost del 2021 —quan els talibans van

tornar al poder— van dir que les dones continuarien formant part de la vida social afganesa, la realitat no té res a veure.

No només la vida de les dones s'ha deteriorat: des que els talibans va assumir el poder, tant homes com dones que s'han atrevit a aixecar la veu contra el règim han estat torturats i executats de manera sistemàtica. Els mitjans de comunicació han hagut de deixar de publicar i les ONG internacionals han hagut de marxar del país.

Crisi humanitària

A causa de la guerra, la tornada al poder dels talibans i una sèrie de circumstàncies climatològiques, el país viu una situació de crisi humanitària amb milers de persones desplaçades. L'afganesa és una de les poblacions refugiades més nombrosa del món. Tres quarts de les persones afganeses refugiades han estat acollides per l'Iran i el Pakistan. En aquests dos països hi ha uns dos milions de persones refugiades, segons l'ACNUR. S'estima que hi ha 3,4 milions de persones internament desplaçades en un país d'uns 40 milions d'habitants. L'estiu del 2021, l'Afganistan va viure una de les pitjors sequeres de les últimes dècades, el que va causar una crisi humanitària de la qual encara perduren les conseqüències. Aproximadament el 95% dels habitants de l'Afganistan pateixen inseguretat alimentària i problemes de desnutrició. A aquesta situació cal sumar-hi el bloqueig de les ajudes internacionals, el que ha provocat l'enfonsament d'una economia ja fortament debilitada. El futur del país, de moment, no resulta massa esperançador, però el que Nadia Gulham té clar és que les millores al seu país no passen per una altra guerra, una circumstància que a ella l'ha marcat de per vida.

Entrevista

Com és créixer en una guerra? En alguna ocasió has dit que la guerra et roba la infància i l'adolescència. Què en recordes?

La guerra et deixa marcada per sempre i els traumes són de per vida. Si no hi ha salut mental, no hi ha salut; i les persones que hem patit els estralls d'una guerra estem ferides psicològicament. Recordo aquestes ferides i em fan difícil el dia a dia, perquè, tot i ser invisibles, provoquen molt de patiment.

Tens trenta-vuit anys, però has tingut una vida molt llarga: viure en un indret en guerra, la bomba que et va ferir, el temps que vas romandre en coma, els anys durant els quals et vas fer passar pel teu germà mort, l'arribada a Catalunya i les operacions, les tornades a l'Afganistan...

De totes les dificultats a la vida se n'aprèn quelcom. A mi, les meves m'han fet créixer. M'han tocat unes circumstàncies de guerra que no li desitjo a ningú, però en l'àmbit experiencial, n'he pogut aprendre molt. Em sento com una dona de vuitanta-cinc anys i, quan la gent em parla, soc capaç d'empatitzar molt. Les meves circumstàncies han fet que tingui un nivell de comprensió de la vida molt alt.

Dels gairebé deu anys que vas viure fent-te passar per un noi, quin va ser el moment de més duresa?

Aquella època va ser molt dura. Quan va arribar el 2001 jo tenia molt clar que ja volia desenvolupar-me i estudiar com a dona, però a ulls de moltes persones continuava sent un home. El més dur va ser voler ser una dona i no poder ser-ho.

La teva és una història no només de supervivència, sinó de resiliència.

Jo he decidit presentar la meua història des de la resiliència i des de l'activisme. La meua història no és única, i a l'Afganistan hi ha milers de dones, cada una amb la seva història, amb els seus somnis enterrats. Quan jo parlo no ho faig per mi, sinó per totes aquestes dones que no disposen de la llibertat que tinc jo. Explico sempre la mateixa història perquè no és una cosa del passat, sinó del present. I el passat de les dones afganeses no el podem canviar, però el present, sí.

Els talibans van tornar al poder l'agost del 2021. Si bé en un inici es van mostrar mitjanament moderats, els últims esdeveniments han demostrat que estan disposats a fer retrocedir els drets de les dones i altres col·lectius i comunitats fins a límits inhumans.

Jo estic revivint tots els traumes. A Ponts per la Pau treballo de manera incansable perquè les dones afganeses no se sentin soles. D'ençà que van tornar els talibans, els nivells de depressió han augmentat moltíssim, també la taxa de suïcidi s'ha multiplicat. Demano a la comunitat internacional, que si creuen realment en els drets humans i en els drets de les dones, s'ocupin d'elles; i que aquesta vegada no els donin armes als seus soldats. Mireu on ens han portat les armes que els van donar als talibans per lluitar contra l'ocupació russa.

Tu vas fer que la teua germana pogués estudiar a l'Afganistan. És professora de matemàtiques i ara viu a Catalunya, però no se li ha homologat la titulació acadèmica.

Els donem la culpa als talibans perquè no deixen estudiar les dones afganeses, però després les que arriben aquí refugiades no poden desenvolupar-se amb normalitat. Arriben amb somnis, però no poden homologar els seus papers i els seus estudis, les tanquem en centres o en pisos d'acollida. Els serveis socials haurien d'actuar només en moments puntuals. Perpetuar que una persona depengui d'aquests serveis és treure-li la dignitat. Aquestes persones es passen més temps pendents dels recursos econòmics per sobreviure que no pas perseguint els seus somnis; que habitualment consisteixen a guanyar-se la vida amb el que feien en el seu país d'origen.

Quina és la situació de la teua família afganesa, en aquests moments?

A l'Afganistan m'hi queden la mare, el pare i una germana. L'altra germana viu aquí amb mi. Estan en una situació de risc, però no toca una altra: conviure amb això.

Vas arribar a Catalunya quan tenies vint-i-un anys. Imaginem que no ha estat un camí fàcil, tampoc. Quin ha estat el moment més dur?

El més complicat de portar ha estat el maltractament burocràtic que he rebut i que reben les persones que arriben. M'han posat moltes traves i moltes limitacions. Fa tres dies [aquesta entrevista es va fer el 16 de gener del 2023] que tinc la nacionalitat espanyola; després d'estar aquí disset anys. També és molt dur fer tots aquests processos.

Tu ets una activista per la pau. El febrer del 2022 va esclatar una guerra en territori europeu, la que estem veient a Ucraïna. Com ho vas viure, o ho estàs vivint?

Veig que s'està cometent un gran error per part d'Europa, cosa que em sorprèn perquè no tinc els europeus [fa referència als líders dels països] com ignorants. Han acceptat aquesta guerra amb molta ignorància; o això o no són veritablement conscients que el que estan fent a Ucraïna ja s'ha fet a l'Afganistan i no ha funcionat. Jo vaig néixer durant l'ocupació russa, i Europa i els Estats Units van donar armes als afganesos perquè es defensessin de Rússia. El resultat van ser cinquanta anys de guerra. Ara s'està fent el mateix: donant armes als ucraïnesos per a defensar-se contra els russos. Això només porta més violència, i, concretament, més violència envers les dones ucraïneses. I no ens enganyem: d'Ucraïna han pogut marxar aquelles famílies o persones privilegiades, però les vulnerables i empobrides s'han quedat. I ho hem normalitzat, això és el pitjor que pot passar: normalitzar la guerra.

En algunes ocasions t'has mostrat crítica amb les tasques d'ONG que operen a l'Afganistan. Com es podria millorar la feina d'aquestes organitzacions?

En totes les professions i àmbits hi ha bons i mals professionals. De les ONG, algun cop he criticat que la tasca altruista es converteixi, de vegades, en un negoci. La meua crítica no va dirigida a les entitats petites, sinó a les organitzacions més grans. A les Nacions Unides caldria preguntar-los quin tipus de cooperació fan i promouen, per exemple. M'agradaria que la feina feta arribés directament a les persones i que deixéssim de posar-nos medalles.

Què li diries a la Nadia dels onze anys, aquella que va decidir fer-se passar per home per tal de sobreviure?

Li diria que em sento molt orgullosa d'ella. La Nadia petita ho va passar molt malament. També li demanaria disculpes perquè l'he fet patir molt i li he fet sacrificar moltes coses.

I a les nenes afganeses que ara viuen a l'Afganistan?

Que no perdin les forces, que la llibertat es troba dins del nostre cor, no a fora. Que no renunciïn a la llibertat interior i que prenguin decisions. Que treballin per la pau del cor. Jo he passat dies molt i molt foscos, però també n'he tingut de lluminosos. Aquests últims sempre s'acaben trobant.

MUNICIPIIS, ENTITATS I INSTITUCIONS PARTICIPANTS XII EDICIÓ

Ciutats Defensores dels Drets Humans és un projecte municipalista que compta amb la participació d'ajuntaments, entitats i institucions que, des dels seus respectius àmbits d'actuació, treballen en la defensa dels drets humans.

Organitzen

Fons Català de Cooperació al Desenvolupament: <https://www.fonscatala.org>

Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat: <http://www.ccar.cat>

Col·laboren

Barberà del Vallès: www.bdv.cat

Caldes de Montbui: www.caldesdemontbui.cat

Castelldefels: www.castelldefels.org

Cornellà de Llobregat: www.cornella.cat

El Prat de Llobregat: www.elprat.cat

Esplugues de Llobregat: www.esplugues.cat

Gavà: www.gavaciutat.cat

Girona: www.girona.cat

Granollers: www.granollers.cat/can-jonch

Mataró: www.mataro.cat

Molins de Rei: www.molinsderei.cat

Mollet del Vallès: www.molletvalles.cat

Reus: www.reus.cat

Rubí: www.rubi.cat

Sabadell: www.sabadell.cat

Sant Boi de Llobregat: www.santboi.cat

www.barrejant.cat

Santa Coloma de Gramenet: www.gramenet.cat

Sant Cugat del Vallès: www.santcugat.cat

Sant Joan Despí: www.sjdespi.net

Sant Just Desvern: www.santjust.cat

Sant Pere de Ribes: www.santperederibes.cat

Sant Vicenç dels Horts: www.svh.cat

Tarragona: www.tarragona.cat

Terrassa: www.terrassa.cat

Viladecans: www.viladecans.cat

Vilafranca del Penedès: www.vilafranca.cat

Vilanova i la Geltrú: www.vilanova.cat

Participen

Diputació de Barcelona: <https://www.diba.cat>

Institut de Drets Humans de Catalunya: <https://www.idhc.org>

Institut Català Internacional per la Pau: <https://www.icip.cat>

Àrea Metropolitana de Barcelona: <https://www.amb.cat>

Casa Amèrica Catalunya: <https://americat.barcelona/es/home>

Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament: <http://cooperaciocatalana.gencat.cat>

Fòrum de Síndics i Síndiques Defensors i Defensores locals de Catalunya:

<http://www.sindicatureslocals.cat>

DECLARACIÓ INSTITUCIONAL

CIUTATS DEFENSORES DELS DRETS HUMANS

Any 2023

Trenta anys després de la guerra dels Balcans, Europa torna a ser un continent en guerra. L'agressió armada russa contra Ucraïna, que se suma a altres conflictes armats en altres regions, fa més necessari que mai reivindicar la pau i els drets fonamentals com a eixos vertebradors de les polítiques públiques nacionals i internacionals. Valors als quals cal afegir el de la solidaritat a les persones que migren en tot el món a conseqüència dels conflictes i empitjorament de les condicions de vida.

En els darrers anys, els ajuntaments, com a administració més propera a la ciutadania, s'han constituït en actors de les polítiques de pau i drets humans. En solidaritat i suport amb les lluites pels drets humans que se succeeixen arreu del món, diversos municipis catalans organitzen, per novè any consecutiu, amb el suport d'entitats de la societat civil i d'institucions públiques, el projecte Ciutats Defensores dels Drets Humans.

Aquest projecte té per finalitat fer valdre la tasca de defensores i defensors de drets humans: persones i associacions civils que promouen i protegeixen els drets i les llibertats fonamentals posant, moltes vegades, en perill la seva vida i llibertat; particularment el dret a la pau, els drets de les persones migrades i refugiades, el dret a la terra i al medi ambient, els drets civils i polítics, així com els drets de grups en situació d'especial indefensió com les dones i el col·lectiu LGTBI.

Després de dos anys de la pandèmia covid-19, en què han crescut les vulnerabilitats socials, és més important que mai protegir les persones que ens protegeixen. És per això que un any més donem suport al projecte de Ciutats Defensores dels Drets Humans i:

1. Reivindiquem la vigència i el ple respecte del dret a la pau i el dret de les persones que defensen la pau i els drets humans a desenvolupar la seva tasca sense riscos ni amenaces.
2. Reivindiquem igualment el ple respecte dels drets fonamentals de les persones refugiades, amb particular cura pel que fa als drets de les dones i els infants, en tots els estadis de la migració; des de llur sortida del país fins al seu assentament definitiu o, si així ho volen, el retorn segur al seu lloc d'origen.
3. Recordem i ens comprometem a visibilitzar la situació d'especial risc que viuen les persones i comunitats que defensen el medi ambient i la terra, així com les que defensen els drets de les dones, de les persones LGTBIQ i de les persones migrants i refugiades.
4. Condemnem la imposició de limitacions a les activitats dels defensors i defensores de drets humans, incompatibles amb el dret internacional dels drets humans, i llur persecució per part de governs autoritaris, però també de governs democràtics, empreses, grups armats i altres actors.
5. Recordem la situació d'especial vulnerabilitat, agreujada actualment amb la pandèmia covid-19, que viuen determinades minories i determinats col·lectius i/o grups i la indefensió que pateixen davant les violacions dels seus drets.

6. Renovem el nostre compromís amb els drets humans a escala local i ens comprometem a mantenir i intensificar les polítiques públiques locals de suport als defensors i defensores de drets humans, tant a escala local com internacional.
7. Recordem, donem suport i reivindiquem l'alliberament de les persones defensores dels drets humans injustament empresonades únicament per dur a terme la seva tasca, particularment de Nasrin Sotoudeh (Iran); Ilham Tohti (minoría uigur de la Xina) i Abdulhadi Al-Khawaja (Bahrein).
8. Ens comprometem a difondre la labor de les persones defensores i a facilitar la reflexió i el debat, reconeixent la importància de l'educació a casa nostra, especialment entre el públic jove.
9. Instem al Govern de la Generalitat i al Govern de l'Estat a mantenir, enfortir i ampliar les polítiques públiques de suport als defensors i defensores dels drets humans a escala nacional i internacional.

CAMPANYA DE SUPORT A DEFENSORS I DEFENSORES DELS DRETS HUMANS

A moltes regions i països del món, la defensa dels drets humans és vista com una amenaça per als interessos econòmics o polítics dels estats, que, lluny d'intentar garantir i respectar la tasca de les persones defensores, intenten silenciar-les amb diferents estratègies. La violència i els atacs, així com els assassinats, no deixen d'incrementar –segons Front Line Defenders, [el 2021 van ser assassinades 358 persones defensores dels drets humans a tot el món](#). D'aquesta manera, les persones defensores tenen cada vegada menys garanties per executar el seu treball, que a més es veu obstaculitzat per altres formes de violència.

Des de Ciutats Defensores dels Drets Humans volem visibilitzar els [casos de criminalització als defensors i defensores de drets humans](#). Per això, tenim campanyes de suport per demanar l'alliberament de persones empresonades injustament.

Abdulhadi Al-Khawaja

L'Abdulhadi Al-Khawaja és un històric activista per a la defensa dels drets humans a Bahrain.

L'any 2011, Al-Khawaja va participar en les protestes que van marcar l'arribada de la Primavera Àrab a Bahrain. Poc després, va ser detingut a cops i condemnat a cadena perpètua per un tribunal militar. A la presó, ha patit greus tortures i maltractaments. Ha dut a terme diverses vagues de fam, en protesta per la seva situació i per les abusives condicions que es viuen a la presó de Jaw. L'intent de silenciar Abdulhadi Al-Khawaja reflecteix un patró sistemàtic de repressió contra qualsevol expressió dissident o de protesta. Com denuncia Human Rights Watch, les autoritats han prohibit el funcionament de qualsevol mitjà de comunicació independent al país, han dissolt tots els grups d'oposició i continuen detenint i condemnant activistes i periodistes.

El 2022 [ha rebut el destacat Premi Martin Ennals](#) com a mostra de reconeixement dels seus esforços a favor de les reformes polítiques i socials a Bahrain i la regió.

Ilham Tohti

L'Ilham Tohti és un economista i intel·lectual uigur. Originari d'Artux, a la Regió Autònoma Uigur de Xinjiang, i establert des dels 16 anys a Beijing, ha treballat intensament per promoure els drets de la minoria uigur i obrir un espai de diàleg amb la comunitat han, majoritària a la República Popular de la Xina.

El 2014 va ser condemnat a cadena perpètua sota acusacions de separatisme, una reivindicació amb la qual ell mai no s'havia identificat.

L'activisme de Tohti ha estat reconegut amb destacats premis internacionals, entre els quals es troben el Martin Ennals (2016), el Václav Havel (2019) i el Sàkharov (2019).

L'intent de silenciar-lo, com apunten des del Servei de Recerca del Parlament Europeu, respon a l'enduriment de la política xinesa pel que fa a l'abordatge de l'extremisme religiós, el separatisme ètnic i el terrorisme. Una estratègia en què s'ha acabat entenent la identitat uigur com una amenaça per a la seguretat nacional.

Nasrin Sotoudeh

La Nasrin Sotoudeh és una advocada iraniana referent en la lluita pels drets humans al seu país. És defensora dels drets de les dones, de la infància, de les minories, de periodistes independents i d'activistes, entre d'altres.

En els darrers anys, ha estat especialment visible la seva denúncia contra l'ús obligatori del hijab i la seva tasca de suport al moviment de dones que el rebutgen. El seu compromís amb els drets i les llibertats col·lectives l'ha situat en el punt de mira de les autoritats iranianes, que des de juny de 2018 la retenen empresonada, primer a la presó d'Evin i actualment a Qarchak.

La seva condemna, anunciada el març de 2019, ha estat interpretada per Amnistia Internacional (AI) com un missatge adreçat a tota la dissidència. Sumada a una sentència anterior de 5 anys de presó, la pena que recau actualment sobre Sotoudeh vol ser "exemplar": 38 anys de reclusió i 148 fuetades.

La persecució contra Sotoudeh i la seva família s'inscriu en un patró sistemàtic de repressió contra la llibertat d'expressió, reunió i associació a l'Iran. Des d'Amnistia Internacional denuncien, entre altres, l'ús letal de la força per part del govern per aixafar protestes, amb centenars d'assassinats i milers de detencions arbitràries, i la intensa repressió del moviment que lluita contra l'ús forçós del hijab.

Ciutats Defensores dels Drets Humans

Edició:

Ciutats Defensores dels Drets Humans

Coordinació de l'edició:

Fons Català de Cooperació al Desenvolupament
amb la participació de
la Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat.

Redacció:

Queralt Castillo Cerezuela i Miguel Fernández Ibáñez

Disseny i maquetació:

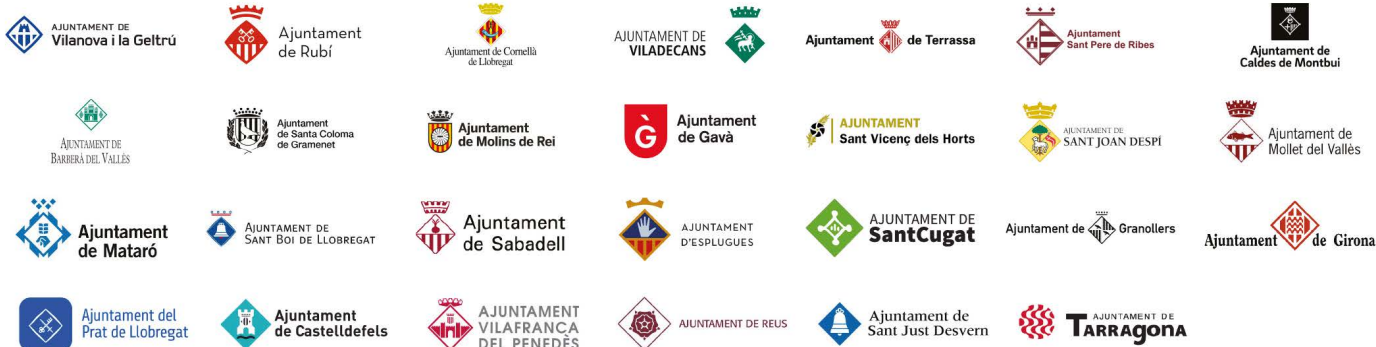
Sara Lupiáñez Fontanet

Març de 2023

Organitzen:

Participen:

Col·laboren:

